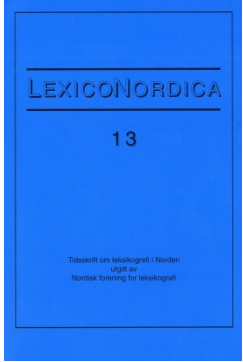

LexicoNordica

Forfatter:	Thomas Troelsgård [Russisk tur-retur – Gyldendals røde ordbøger nu begge veje mellem russisk og dansk]	
Anmeldt værk:	Jørgen Harrit og Elena Krasnova: <i>Dansk-russisk ordbog</i> . 1. udgave. Gyldendal, 2005. 1.232 s. (DKK 390).	
Kilde:	LexicoNordica 13, 2006, s. 347-358	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre LexicoNordica (1-16) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Thomas Troelsgård

Russisk tur-retur – Gyldendals røde ordbøger nu begge veje mellem russisk og dansk

Jørgen Harrit og Elena Krasnova: *Dansk-russisk ordbog*. 1. udgave. Gyldendal, 2005. 1.232 s. (DKK 390).

1. Indledning

Endelig kom den længe ventede nye dansk-russiske ordbog (Harrit/Krasnova 2005). Jørgen Harrit påbegyndte projektet i 1980'erne, efter færdiggørelsen af sin russisk-danske ordbog. Efter Jørgen Harrits død i 2000 overtog den daværende medforfatter og -redaktør Elena Krasnova ansvaret for ordbogens færdiggørelse.

Tager man omfanget, ca. 59.000 opslagsord og 52.000 udtryk og vendinger, i betragtning, har den nye ordbog kun én direkte konkurrent, nemlig den russiskudgivne *Stor dansk-russisk ordbog* (Krymova m.fl. 2004), der rummer ca. 160.000 ord og ordforbindelser. Denne er dog efterhånden noget tynget af alderen – første udgave er fra 1950, hvilket bl.a. kan ses ved sammenligninger af lemnaudvalget i de to ordbøger, mere herom nedenfor.

Af andre dansk-russiske ordbøger kan nævnes Stchelkunoffs *Dansk-russisk ordbog* (Stchelkunoff 1950), der også hører til blandt de større hvad omfanget angår, men som ikke kan betegnes som tidssvarende i 2006. Det kan derimod Helge Vangmarks *Dansk-russisk ordbog* (Vangmark 2002), der dog også har nogle år på bagen, første udgave er fra 1979, men som er blevet revideret i flere omgange. Til gengæld er her tale om langt færre opslagsord, ca. 9.500. Endelig kan nævnes den russiskproducerede *Dansk-russisk og russisk-dansk ordbog* (Babouchkina-Lorentzen 2002) der dog står noget tilbage både mht. antal opslagsord, ca. 7.000 i den dansk-russiske del, og mht. opdatering, nyeste udgave er et optryk af 1994-udgaven.

2. Lemnaudvalg

Man kunne frygte at den lange tilblivelsesperiode for Harrits og Krasnovas ordbog afspejles i et forældet eller mangelfuldt lemnaud-

valg. Dette ser heldigvis ikke ud til at være tilfældet. Ordbogen er tilsyneladende opdateret lige til det sidste, med opslag som f.eks. *flad-skærm*, *fugleinfluenza*, *genmodificeret*, *papfar*, *slyngelstat* og *spamme*. Der er selvfølgelig også huller, f.eks. *EU-parlamentet*, *flekslån*, *klatre-væg*, *mobil* (som substantiv i betydningen 'mobiltelefon'), *topskat* og *traumecenter*, men enhver ordbog må jo trække grænsen et sted.

Går man på jagt efter f.eks. nyere mad-ord, finder man bl.a. *kebab*, *rucola*, *sharonfrugt*, *shawarma* og *sushi*. Fra samme emneområde findes naturligvis også ord der ikke har fundet plads i bogen, f.eks. *bagel*, *bulgur*, *couscous*, *hummus* og *pesto*. Hvis vi bliver i det gastronomiske, men vender blikket mod mere traditionelle mad-ord, er det dog sværere at finde huller. Ordbogen medtager således både *budding*, *flæskesteg*, *fromage*, *karbonade* og *stuvning*, ja sågar *grisetæer*, *gule ærter*, *tartelet* og *øllebrød*. Jeg måtte ty til feje tricks som opslag under *frikasse*, *hollandaise* og *knækglasur* for at gå forgæves. Dog er også *bearnaise* udeladt, noget som i en dansk kontekst måske nok kunne betegnes som en egentlig mangel.

Overordnet er lemmaudvalget dog ganske fyldigt. Ved et kig på de tre første sider i bogstavet o (udsnittet *o–oldebarn*) finder man således bl.a. *obediens*, *obskurant*, *offerpræst*, *oftalmolog*, *oktrojeret* og *okulerkniv*. At ordbogen rummer en del sådanne sjældne og faglige ord kan kun ses som et plus, medmindre de optager pladsen for mere centrale ord. Fra samme alfabetiske udsnit kunne man måske savne ord som *odds* (betydningen 'chance'), *offpiste*, *offroader*, *okra*, *oksekærre* og *oldboy*. Ingen af disse ord kan dog siges at tilhøre det centrale ordforråd, og selv om de alle findes i Den Danske Ordbog, og de fleste i Nudansk Ordbog, kan deres fravær vel næppe betegnes som en mangel ved ordbogen. Når jeg anfører eksemplerne her, skal det blot ses som et forsøg på at afdække grænseområdet for ordbogens lemmaselektion.

I det følgende vil jeg foretage to sammenligninger af lemmaudvalget hos henholdsvis Harrit/Krasnova 2005 og Krymova m.fl. 2004. Først har jeg set på det alfabetiske udsnit *mør–måbe*. I udsnittet er 29 opslagsord sammenfaldende, se tabel 1. Herudover er der seks opslag som kun er medtaget hos Harrit/Krasnova, og ni der kun findes hos Krymova, se tabel 2. I det (tilfældigt) valgte udsnit har Krymova således flest opslagsord. Denne ordbog har jo også samlet set det største antal opslagsord og flerordsforbindelser, men ser man på forskellene i det valgte udsnit ud fra ordenes frekvens (skønnet ud fra internetsøgninger), falder sammenligningen ud til Harrit/Krasnovas fordel. Således kan hos Harrit/Krasnova kun *mørklædt* siges at være en tvivlsom lemma-kandidat ud fra et frekvensbaseret synspunkt, mens alle Krymovas ekstra opslagsord, på nær *mørkegrå* og *mørketid* ville falde for den samme frekvensgrænse. Det kan så til gengæld undre at *mørkegrå* ikke

er medtaget hos Harrit/Krasnova, hvor man i øvrigt finder *mørkeblå*, *-brun*, *-grøn*, *-gul* og *-rød*.

TABEL 1. Fælles lemmaer i udsnittet *mør-måbe*

Både hos Harrit/Krasnova og hos Krymova:		
mør	mørkekammer	mørkningstimen
mørbanket	mørkemand	mørkrandet
mørbrad	mørkeræd	mørkøjet
mørdej	mørkerød	mørne
mørk	mørkhåret	mørtel
mørke	mørkladen	møtrik
mørkeblå	mørklægge	må (<i>på må og få</i>)
mørkebrun	mørklægning	må (henv. til <i>måtte</i>)
mørkegrøn	mørkne	måbe
mørkegul	mørkning	

TABEL 2. Sær-lemmaer i udsnittet *mør-måbe*

Kun hos Harrit/Krasnova:	Kun hos Krymova:
mørkeblond	mørbradssteg
mørkudet	mørkeblind
mørkklædt	mørkegrå
mørklægningsgardin	mørkeskydning
mørklødet	mørketid
møve	mørkhed
	mørkelægningsforhæng
	mørkelægningsøvelser
	mørser

Den anden sammenligning har fokus på it-ord. Jeg har udvalgt 20 tilfældige it-ord og derefter forsøgt at slå dem op i de to ordbøger. Ordene og resultatet af sammenligningen fremgår af tabel 3.

TABEL 3. Udvalgte it-ord

	Harrit/Krasnova	Krymova
browser	+	–
brugernavn	+	–
bundkort	+	–
computer	+	+
edb	+	–
freeware	–	–
harddisk	+	–
hardware	+	–
internet	+	–
it	+	–
motherboard	–	–
mus (it-betydning)	+	–
printer	+	–
processor	+	–
shareware	–	–
skærm	+	+
software	+	–
surfe (it-betydning)	+	–
tastatur	+	+
trådløs	+	+

Også denne sammenligning ”vinder” Harrit/Krasnova. Selv om ordene er tilfældigt udvalgt, tør jeg godt konkludere at opdateringen med nye ord inden for dette område halter langt bagefter hos Krymova. Af de fire af ordene der er medtaget hos Krymova, kan man endda hævde at kun *computer* er et egentligt computerord, idet de øvrige jo også er relevante i forbindelse med diverse andet apparatur. Et kontrolopslag i ordbogens 1960-udgave viser da også at både *skærm* (экран) og *trådløs* var optaget i bogen allerede da.

Forlader vi lemmaniveauet og ser i stedet på betydninger, holder Harrit/Krasnova en rimelig detaljeringsgrad, selv om nogle betydninger skal findes i afsnittene med eksempler og faste udtryk. Således har ordet *knold* russiske ækvivalenter for betydningerne ’rod’, ’bakke’, ’tue’, ’udvækst’, ’hoved’ og ’frisur’ (beskrevet som eksempel/fast udtryk i formen ”binde håret i en knold i nakken”). Et ord som *rimelig* oversættes i betydningerne ’fornuftig’, ’fair’, ’tilfredsstillende’, ’sandsynlig’ og ’moderat’, samt i den ”unge” betydning, ’meget’/’temmelig’ (beskrevet som eksempel/fast udtryk i formen ”dette her er rimelig svært”). Der gives ækvivalenter for overførte betydninger af f.eks. *bolværk*, (et stort) *brød*, *knast*, *rygrad*, *skred* og *slanke*.

I de senere år har de såkaldte pendulord ofte været omtalt i forbindelse med undersøgelser af danske ords betydningsudvikling. Der er tale om ord som i den yngre generation af sprogbrugere anvendes i en betydning der er omtrent modsat i forhold til den traditionelle. F.eks. kan *godt* i *den koster godt 100 kr.* både betyde 'lidt mere end' ("ældre" betydning) og 'lidt mindre end' ("ung" betydning), se f.eks. Brink 2000. Tilsyneladende er pendulordene ikke gennemgået systematisk i ordbogen. Således er den "unge" betydning af *lemfældig* medtaget, mens *angivelig*, *bjørnetjeneste*, *forfordele*, *godt*, *imødegå* og *laps* kun er oversat i deres traditionelle betydninger.

Mange af ordbogens artikler rummer ud over opslagsordet flerordsforbindelser. Her er det tilsyneladende sværere at holde sig opdateret end på lemmaniveau. Blandt ikke-fundne forbindelser kan nævnes *give nogen en hånd* ('klappe ad nogen'), *klappe hesten*, *praktisk gris*, *score kassen*, *skjult dagsorden* og *vink med en vognstang* – udtryk der alle kan slås op i både Nudansk Ordbog og Den Danske Ordbog.

3. Artiklernes opbygning

3.1. Bøjningsoplysninger m.v.

Ordbogen har som målgruppe både dansksprogede og russisksprogede brugere, jf. definitionen i forordet:

Målgruppen for ordbogen er russiskstuderende ved universiteterne og ved aftenskolerne i Danmark, undervisere i russisk på alle niveauer, oversættere, tolke og alle russiskinteresserede brugere. På tilsvarende måde henvender ordbogen sig til russiske studerende, der læser dansk på forskellige niveauer, undervisere, oversættere, tolke og i øvrigt alle, der har med det danske sprog at gøre i professionel eller privat sammenhæng.

Af hensyn til den brede målgruppe rummer ordbogen derfor, ud over de russiske ækvivalenter for de danske opslagsord, en lang række grammatiske oplysninger vedr. begge sprog. For dansk oplyses således ordklasse, bøjning (for substantiver og uregelmæssige verber) og tryk. Desuden er der anført deleprikker ved sammensætninger. Hertil kommer i slutningen af en del artikler afsnit med flerordsforbindelser og eksempler, nærmere om disse nedenfor. For de russiske ækvivalenter anføres tryk og i en vis udstrækning konstruktionsoplysninger. Især det sidste vil nok kunne spare den dansksprogede bruger for nogle kontrolopslag, f.eks. som når man under opslaget *anspore* får oplyst at ækvivalenten *нобыдумъ* både kan forbindes med infinitiv og med præpositionen

κ +dativ. Til gengæld er der ingen hjælp at hente mht. genusangivelse for de russiske substantiver. Denne oplysning, evt. blot for maskuliner på *-a* og den drilske gruppe af maskuliner/femininer på *-b*, kunne have været en fin hjælp.

Bøjningsoplysningerne for de danske ord er utvivlsomt en stor gevinst for den russisksprogede bruger, skønt man for sammensætninger må søge oplysningerne under sidsteleddet. Således bliver man via de førromtalte deleprikker f.eks. ført fra *for-bud* til *bud*, og fra *gen-indsætte* via *ind-sætte* til *sætte*. Bøjningsformer der er sammenfaldende med opslagsformen, angives vha. et lighedstegn =, samme notation som bruges i f.eks. Svensk ordbok. Jeg synes brugen af lighedstegnet er lidt uheldig da tegnet i artiklerne ofte kommer til at stå lige før en præciserende parentes, f.eks. ”pip² -pet, = (fugls lyd) чириканье”, eller umiddelbart foran den russiske ækvivalent, uden yderligere skilletegn, f.eks. ”lyn -et, = молния”, begge dele placeringer som af en utrænet bruger snildt kunne tolkes som udtryk for lighed mellem leddene på hver side af lighedstegnet. Det gør selvfølgelig ikke så meget når netop en ækvivalent eller præcisering følger efter lighedstegnet, men i andre tilfælde kan det virke kryptisk, som f.eks. når der efter tegnet anføres en alternativ flertalsform i parentes: ”sten -en, = (-e) камень”.

Selv om der således er tænkt på både dansk- og russisksprogede brugere, er oplysningerne om ordklasse, bøjning m.v. angivet på en klar og overskuelig måde der ikke virker forstyrrende. Dette skyldes en række pladsbesparende forhold, f.eks. angives der ikke ordklasse for substantiver (kun bøjningsendelser) og ikke bøjning for adjektiver (dog ”adj. ubøj.” ved ubøjelige adjektiver), hvilket medfører at der i reglen er kort afstand mellem opslagsordet og den første russiske ækvivalent.

3.2. Flerordsforbindelser

Efter de russiske ækvivalenter følger i de større artikler et afsnit med brugseksempler samt ”faste udtryk og vendinger”, indledt med en firkant □. Herunder er der i en del artikler endnu et afsnit, ”præpositionsforbindelser”, indledt med en ring ○, og rummende dels egentlige konstruktionsoplysninger – hvilken præposition bruger man i forbindelse med opslagsordet – dels flerordsforbindelser der indeholder en præposition. Som eksempel på denne opdeling gengives nedenfor artiklen *plan*¹, se figur 1. Ideen om at adskille ”præpositionsskabelonerne” fra eksemplerne og de faste udtryk kunne være tiltalende, men den valgte løsning, hvor kriteriet for placering som præpositionsforbindelse tilsyneladende alene er om forbindelsen rummer en præposition, forekommer uheldig. Denne del af artiklerne virker ofte uoverskuelig, især i de større artikler,

hvor forbindelser der ligner hinanden, placeres i hvert sit afsnit, blot fordi den ene rummer en præposition. Således vil man f.eks. i artiklen *gang*³ finde *mange gange*, *hver gang* og *en gang til* i □-afsnittet, mens *ad gangen*, *den ene gang efter den anden*, *en gang imellem*, *for en anden gangs skyld* og *på en gang* skal søges under ○. Jeg mener det ville være mere brugervenligt at samle alle forbindelserne i ét afsnit. Desuden er det svært at få øje på retningslinjerne for fastlæggelse af forbindelsernes grundform, der, ligesom placeringen under □ eller ○, ofte virker lidt tilfældig, jf. følgende eksempler (hvor □/○ angiver placeringen i artiklen, og opslagsordet er markeret ved understregning):

□ *af banen*, men ○ *på vej*

□ *klappe ad ham*, men ○ *råbe efter ham*

□ *kusken pisker løs på hestene*, men ○ *slå løs på ham*

plan¹ -en, -er план; (*tidsplan for arbejde også*) гра́фик .. (*byggeri også*) прое́кт; (*bolig m.m.*) планиро́вка . о́бщее располо́жение (плóщадн) .. (*gade-, by-*) кáрта . план; (*hensigt, tanke*) зáмысел; (*se også ss. med ~ som 2. led*);

□ **forfølge** sin ~ (по)старáться осуществи́ть свой план; **forpurre** hans -er расстро́ить его пла́ны; **fremme** sine egne -er содéйствовать осуществле́нию свои́х пла́нов; *han {har · nærer . omgås med . tumler med} -er om at {у него́ есть пла́ны . он плани́рует} +inf.; jeg har {skumle -er om at ∴ store -er med dig} я подúмываю {+inf. . о том, чо́бы} ∴ у меня́ больши́е пла́ны относíteьно теб́я; -en **lykkedes** план {осуществи́лся . получи́лся}; **fatte** en ~ om ngt. задúмать +A; **lægge** en ~ {придúмать . разрабо́тать . составить} план; **lægge***

-er for fremtiden стро́ить пла́ны на бúдущее; *udarbejde en samlet ~ for ngt.* разрабо́тать о́бщий план +G; **opfylde** -en вы́полнить план; {*gennemføre · realisere · virkeliggøre*} en ~ . *bringe* en ~ til udførelse осуществи́ть план .. претвори́ть план в жизнь H; *søge* sin ~ gennemført добивáться осуществле́ния своегó пла́на; *en samlet* ~ {о́бщий .. генерáльный} план;

○ *alt {gik ∴ går} efter -en* все {(по)шло ∴ идёт} по пла́ну; *dette er forudset i -en* это предсумóтрено {пла́ном . в пла́не}; *det indgår i -en, at der skal anlægges en ny bro* {в план вхо́дит . в пла́не предсумóтрено} стро́йтельство но́вого мо́ста; *det passer ikke ind i mine -er* это не {вхо́дит .. (*stærkere*) впи́сывается} в мой пла́ны; *der er -er om at* есть пла́ны +inf.; (*se også de ord, hvormed ~ forbinder sig*).

FIGUR 1. Artiklen *plan*¹ fra Harrit/Krasnova

I afsnittene med faste udtryk og vendinger er nogle af forbindelsernes ord i en del artikler fremhævet med fed skrift, ”så man lettere finder det udtryk, man søger”, som det hedder i vejledningen. Det er dog ikke gennemført i alle artikler, og det har ikke været mig muligt at afdække retningslinjerne for hvornår der er brugt fed skrift og hvornår ikke, bortset fra at fremhævingerne fortrinsvis forekommer i præpositionsafsnittene (indledt med ○). Der er dog både artikler hvor fed skrift kun forekommer i □-afsnittet, f.eks. *plan*¹ (se figur 1), artikler hvor kun en del af forbindelserne har et fremhævet ord, og artikler helt uden fed skrift i afsnittene med flerordsforbindelser. Hvor fremhævingen er brugt, fungerer den godt, men hvor den er udeladt eller brugt inkonsekvent, bliver afsnittene med flerordsforbindelser uoverskuelige, og man risikerer at overse det udtryk man søger.

3.3. Særlige skilletegn

Et par af ordbogens skilletegn aftvinger en bemærkning. Ud over brugen af lighedstegn, der er kommenteret ovenfor, vil jeg pege på gradueringen af ækvivalenter for et givet opslagsord i fuld- og nærsynonymer, adskilt af en enkelt prik ·, ”næsten-synonymer”, der adskilles af dobbelt-prikker ∴, og betydninger, adskilt vha. semikolon. Denne ekstra detaljeringsgrad er selvfølgelig en hjælp for den øvede bruger (den uøvede vil næppe skelne mellem de to typer prik-symboler), men det er min opfattelse at en øvet ordbogsbruger under alle omstændigheder, når der gives sideordnede ækvivalenter, undersøger alternativerne og vælger bevidst. Man kan derfor frygte at de to slags skilleprikker vil forvirre mere end de vil gavne.

Flere steder i artikelstrukturen bruges krøllede parenteser til at omslutte en række alternativer der kan forekomme på samme plads i en kontekst, som f.eks. i artiklen *blik*¹: ”...alles blikke {hvilede på · var rettet mod} ham...”. Denne notation anvendes både hvis der er tale om en række synonymer på ”joker-pladsen”, og hvis der blot er tale om forbindelser der følger samme skabelon, men ikke nødvendigvis ligger betydningsmæssigt op ad hinanden. I det første tilfælde adskilles alternativerne som nævnt af de to slags synonymprikker, i det sidste af et særligt treprik-symbol ∴ der angiver at der ikke er tale om synonymer. Alle tre prik-symboler kan optræde i samme flerordsforbindelse, og hvis der er treprik-symboler, kan de desuden modsvares af et tilsvarende antal treprik-symboler i den russiske oversættelse, så oversættelsen til f.eks. alternativ to i en række af tre, skal findes som alternativ to i den russiske oversættelse, jf. eksemplet i figur 2, citeret fra ordbogens vejledning.

Ønsket om at spare plads og om at præsentere udtryk der følger samme skabelon på en formelagtig og overskuelig måde, er prisværdigt, men med de tre forskellige prik-symboler, og med en til tider lang række af alternativer, skal man holde tungen lige i munden, når man kombinerer sig frem til et ønsket udtryk og dets russiske ækvivalent. Tilsyneladende giver notationsformen heller ikke altid den store pladsbesparelse, jf. eksemplet i figur 2, hvor de komprimerede oplysninger ikke fylder meget mindre end de efterfølgende fuldt udskrevne.

testa'mente -t, -r ... {*affatte* . *oprette* ∴ *bestride*
∴ *omstøde*} *et* ~ {*соста́вить* ∴ *оспо́рить*}
завещáние ∴ лиш́ить завещáние зако́нной
си́лы . сде́лать завещáние неде́йстви́тельным.

skal læses som:

affatte et testamente, oprette et testamente соста́вить заве-
щáние
bestride et testamente оспо́рить завещáние
omstøde et testamente лиш́ить завещáние зако́нной
си́лы, сде́лать завещáние неде́йстви́тельным.

FIGUR 2. Vejledning i læsning af treprik-symbolet

3.4. Layout i øvrigt

Der er tre kolonner per side, hvilket giver et overskueligt og roligt helhedsindtryk. På artikelniveau har de relativt korte linjer imidlertid den uheldige konsekvens at større artikler kan være svære få overblik over.

<p>Harrit og Krasnova: mølle -n, -r мельница; □ <i>det er lige vand på hans</i> ~ (omtr.) это ему́ на руку . ты etc. льёшь во́ду на его́ мель- ницу; <i>den, der kommer først til</i> ~, <i>får først malet</i> кто первый пришёл, того́ и помёл; <i>vende</i> ~ кувыркаться колесом.</p>	<p>Krymova m.fl.: mølle [ˈmøllə] -n, -r мельница ◊ <i>det er</i> <i>lige vand på hans</i> ~ <i>погов.</i> это вода́ на его́ мельницу; ≅ это ему́ на руку; <i>den der</i> <i>kommer først på</i> ~ <i>n får først malet</i> <i>посл.</i> кто пёрвый пришёл, того́ и помёл</p>
<p>Vangmark: mølle мельница</p>	<p>Stchekunoff: Mølle мельница; (Mel- og Gryn-) муко- мольная мельница; <i>det er Vand paa hans</i> ~ это ему́ как раз на-руку; это ему́ кстáти; <i>den, som kommer først til</i> ~, <i>faar først malet</i> кто пёрвее, тот и правее; <i>vende</i> ~ переки- дываться, -нуться колесом; <i>lille</i> ~ меле́н ка (-ок).</p>
<p>Babouchkina-Lorentzen: mølle -n, -r мельница ж</p>	

FIGUR 3. Artiklen *mølle* fra fem dansk-russiske ordbøger

Desuden resulterer mange af de ovenfor omtalte kombinationer med treprik-symboler ofte i lange formler der bliver delt over flere linjer, hvilket ikke fremmer læseligheden.

Dansk tekst i artiklerne er sat med fed skrift (opslagsord og tunge ord i flerordsforbindelserne) eller kursiv, hvilket tydeliggør overgangene fra det ene alfabet til det andet. En sammenligning af layoutet i de fem dansk-russiske ordbøger der nævnes i indledningen, viser at skiftet mellem latinsk og kyrillisk skrift ikke i sig selv er nok til at signalere en overgang mellem forskellige oplysningstyper i artiklen, se f.eks. artiklen *mølle* fra de fem omtalte ordbøger, gengivet i figur 3. Harrit/Krasnovas fordeling af ordinær, kursiveret og fed skrift giver i samspil med valget af skrifttype og skiftene mellem latinsk og kyrillisk alfabet et luftigt og harmonisk skriftbillede, dog savnes undertiden nogle holdepunkter i form af fremhævning af enkelte tunge ord i flerordsforbindelserne i de længere artikler, jf. afsnit 3.2. *Mølle*-artiklerne i figur 3 illustrerer i øvrigt også forskellen i detaljeringsgrad mellem de tre store ordbøger (Harrit/Krasnova, Krymova og Stchelkunoff) og de to mindre (Vangmark og Babouchkina-Lorentzen).

4. De russiske ækvivalenter

Der opereres med to typer af russiske oversættelser, dels egentlige ækvivalenter, dels forklaringer eller definitioner, der anføres i kantet parentes. En betydning kan godt have både en oversættelse og en forklaring.

Betydningsopdelingen er detaljeret, og der gives ofte flere ækvivalenter for hver betydning. Mange artikler rummer desuden brugs-eksempler, så brugeren er godt hjulpet ved valget af ækvivalent. Ækvivalenterne virker velvalgte, skønt en del af dem er opløst til ”mini-definitioner”, som når *gravalvorlig* oversættes med *крайне серьёзный* (yderst alvorlig), men det er selvfølgelig sikrere end at give en ikke helt dækkende ækvivalent. I artikler med flere betydninger gives foran hver betydnings ækvivalent(er) et forklarende dansk synonym eller stikord i parentes. F.eks. rummer artiklen *plan*¹ (se figur 1) fem sådanne parenteser: (*tidsplan for arbejde også*), (*byggeri også*), (*bolig m.m.*), (*gade-, by-*) og (*hensigt, tanke*), hver efterfulgt af en eller flere oversættelser. Mange fremmedord findes både på dansk og russisk, og man kunne frygte at disses artikler rutinemæssigt blot gengav den russiske udgave af opslagsordene. Ordbogen giver imidlertid i mange tilfælde et eller flere russiske (nær)synonymer ud over opslagsordets russiske form, f.eks. oversættes *bluff* med både *блеф*, *обман* og *притворство*, *konfiskere* med *конфисковать* og *изъять*, og *rapport* med *рапорт* og *доклад*. Selvfølgelig er der også mange eksempler på at den eneste

fornuftige løsning er den direkte vej, som når *telefon* oversættes til *телефон*. Det forekommer mig at der er flere "specielle" afledninger som f.eks. diminutiver og aktionsartsverber blandt de russiske ækvivalenter end man ellers støder på i dansk-russiske ordbøger. Ofte bliver denne type afledninger stedmoderligt behandlet i ordbøger, og jeg synes det er fint at vise at de godt kan bruges på lige fod med "rigtige" ord. Umiddelbart foran en russisk oversættelse kan markeringen (*omtr.*) forekomme, nemlig hvis et opslagsord eller udtryk "ikke har et direkte russisk sidestykke", som der står i vejledningen. Denne model er f.eks. anvendt ved talemåderne *give bagerbørn hvedebrød* og *gå over åen efter vand*, der begge oversættes med *есть в Тулу со своим самоваром* (tage sin samovar med til Tula – en by der er kendt for sin produktion af samovarer (og honningkager)).

Kantede parenteser med definitioner eller forklaringer optræder ret sjældent og er som regel placeret med omhu, hvor forsøg på en oversættelse bliver meningsløs eller uforholdsmæssig kompliceret. Retningslinjerne for hvornår de kantede parenteser bruges, er dog svære at aflure, dels fordi der er langt imellem dem, dels fordi man finder eksempler som *piberenser*, der defineres (på russisk, anført i kantede parenteser) som: 'børste til at rense pibehoved og -spids med', mens et ord som *åstedsforretning* som sin russiske ækvivalent har (på russisk, anført direkte som oversættelse): 'efterforskning på et gerningssted .. besigtigelse af et gerningssted' (skønt åstedsforretninger vist oftere har med ekspropriationer og hegnstvister at gøre end med forbrydelser). Hvis et ord dækker et begreb der er særegent for danske forhold, indledes forklaringen, der kan være mere eller mindre detaljeret, med "DK:". Denne model bruges f.eks. i artiklerne *medalje*: "**medalje** -n, -r медаль; (*kage*) [DK: вид пирожного]..." (oversættelse af forklaringen: 'en slags kage'), *skrankepave*, der defineres som "рьяный бюрократ" ('nidkær bureaukrat') og altså anses for at være et særligt dansk fænomen, og *efterløn*, der forklares som (i oversættelse): 'understøttelse der udbetales i tilfælde af frivilligt arbejdsophør fra man fylder 60 år og indtil pensionsalderen'.

5. Konklusion

Harrits og Krasnovas ordbog slår sine konkurrenter både mht. lemmaudvalg, detaljeringsgrad, layout og udstyr. Der mangler dog nogen finpudsning og stringens for at ordbogen lever op til sine egne høje ambitioner. F.eks. kunne man ønske sig klarere retningslinjer for placering af flerordsforbindelser og en mere konsekvent brug af fremhævningsmed fed skrift i afsnittene med flerordsforbindelser, jf. afsnit 3.2. Desuden

kan længere artikler være svære at orientere sig i, og de til tider lange ”kombinationsformler” kan være tunge at tyde, jf. afsnit 3.3.

På trods af de her omtalte mindre svagheder har vi med den nye ordbog fået dækket et længe næret behov for en stor tidssvarende dansk-russisk ordbog.

Litteratur

- Babouchkina-Lorentzen, E. 2002: *Dansk-russisk og russisk-dansk ordbog*. 6. udgave. Moskva: Russkij Jazyk.
- Brink, Lars 2000: Modsatte betydningsvarianter. I: *Mål & Mæle* 3–2000, 14–20.
- Den Danske Ordbog = Hjorth, E./Kristensen, K. (hovedredaktører) 2003–2005: *Den Danske Ordbog*. 1. udgave. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab/Gyldendal.
- Harrit, Jørgen/Krasnova, Elena 2005: *Dansk-russisk ordbog*. 1. udgave. København: Gyldendal.
- Krymova, N.I. m.fl. 2004: *Stor dansk-russisk ordbog*. 6. udgave. Moskva: Živoj Jazyk.
- Nudansk Ordbog = Becker-Christensen, C. (hovedredaktør) 2005: *Politikens Nudansk Ordbog med etymologi*. 3. udgave. København: JP/Politikens Forlagshus.
- Stchelkunoff, I. 1950: *Dansk-russisk ordbog*. København: Nyt Nordisk Forlag.
- Svensk ordbok*. 3. udgave. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag. 1999.
- Vangmark, Helge 2000: *Dansk-russisk ordbog*. 3. udgave. København: Aschehoug.

Thomas Troelsgård
 ordbogsredaktør ved Ordbog Over Dansk Tegnsprog
 Center for Tegnsprog og Tegnstøttet Kommunikation – KC
 Kastelsvej 60
 DK-2100 København Ø
tt@kc.dk